

MODA I MULTIKULTURALIZAM

U fokusu ovog istraživanja je kolekcija Antonija Marasa (Antonio Marras) napravljena povodom rođendana Kenzo Takade, i kolekcija Džona Galijana (John Galliano) koja je inspirisana Ukrajinom, *Ukrajinska mlada*. Obe kolekcije, prema mišljenju kritičara, navode se kao primeri smele kreativnosti, kakva se može očekivati u savremenoj visokoj modi. Nasledivši stil modne kuće Kenzo, ali kombinujući ga sa sopstvenim izrazom, Antonio Maras je napravio multikulturalni spektakl sa elementima teatra i pozorišnog kostima. Izgrađivanjem lične poetike, zasnovane na brisanju granica između istoka i zapada i između vizije i naracije, kolonijalizma i imperijalizma, većih i manjih nacionalnih i kulturnih grupacija, izbrisane su granice i razlike koje su bile propisane u prethodnim modnim iskustvima. To je proces kojim su oblikovane nove forme, metode i formule podstaknute nekim uspomenu-fenomenima sa raznih podneblja, sa kojima se stvaralac, dizajner, identifikuje u nekom trenutku.

To ne mora biti tlo sa koga on potiče.

U ovom radu pokazaću kako princip univerzalnosti, postignut konsenzusom između binarnih vrednosti, funkcioniše na polju mode poslednjih godina, i pokazaću koliko je taj koncept značajan za razvoj i inovacije na polju umetničke i kulturne razmene. Drugim rečima, globalizacija otvara nova polja u razvoju mode i umetnosti uopšte, a otvaranje tih polja značajno utiče na organizaciju i razvoj celokupnog društva.

Temeljeći svoju analizu mode i antimode na različitim koceptima vremena i prostora, Prokter (Procter) i Polemus (Polhemus) narodnu nošnju smeštaju u antimodni kod. Antimoda je ograničena na mali prostor, ali je vremenski dugotrajna. Nasuprot njoj, moda se širi po velikim prostorima, ali vremenski kratko traje. Antimodni kod je zastupljen u tradicionalnom sistemu vrednosti i društvenim organizacijama koje su ustanovljene i ne teže brzim promenama. Moda se, suprotno tome, najčešće

lako menja i teče paralelno sa drugim društvenim promenama. Međutim, teoretičari postmoderne su transformisali tradicionalno sagledavanje kulture odevanja u kontekstu lokalnog folkloru, i tako ga preselili iz antimode u modu.

Krek (Craik) naglašava da se modni poredak može konstruisati i oko drukčijih oblika ekonomske i simbolične razmene. Umesto da je proteramo u područje konzumerističke kulture, modu možemo posmatrati kao opštu tehniku akulturacije ili multikulturalnog pristupa. Pristupom karakterističnim za postmodernu briše se razlika između mode i nošnje, zapadne i nezapadne mode, pa i između visoke, svakodnevnice i ulične mode. Tako se ulična antimoda lako može izmešati sa aktuelnim modnim tokovima.

Analizirajući međusobno najrazličitije svetske kulture, Mos (Mausse) je utvrdio kako svaka od njih razvija svoj poredak telesnih praksi, koje njeni pripadnici moraju savladati i tačno primenjivati. Naravno, ta konvencija se odnosi i na modernističke modne prakse, pa i na ulične šetače. U eri postmoderne gubi se bilo kakav imperativ i pravilo u sistemima mode, i stepen inventivnosti i lične kreativnosti neprekidno raste kao i veličina urbanih zajednica.

Neki teoretičari su skloni da optiku zapadnocentričnog proučavanja mode identifikuju sa globalnom optikom, pa onda i svi stari parametri od istorije do estetike, pola, tela, statusa, kulture i civilizacije, dobijaju drukčija značenja i stupaju u međusobno nekonvencionalne odnose. Spontana, personalizovana i nedosledna upotreba etno mode u postmodernizmu se produbljuje stvaranjem osobene umetničke mode, koja takođe polazi od etno tema. Pomenute kolekcije Marasa i Galijana su najbolji primeri takvih tendencija. Etno stil odevanja je prešao put od antimodnog, u prvobitnom smislu, kada je predstavljao simboličan kapital i odeću kojom se označavala pripadnost određenoj grupi, do modnog i kreativnog polisemičnog izraza.

Ulaskom u polje postmodernističkih modnih praksi, etno motivi su ponudili nove izvore inspiracija kreatorima koji sisteme postmoderne primenjuju na umetničku modu, kombinujući više različitih etno rukopisa ili kombinujući etno motive sa potpuno modernim elementima, novim trendovima, savremenim skulpturalnim formama koje se mešaju sa izvornim skulpturalnim formama. To znači da etno moda, kao antimoda, nije više vanvremenski fenomen vezan za kulturu jednog prostora i jedne zajednice. Biti inspirisan specifičnim etno sadržajima ponekad obezbeđuje modnom dizajneru status kulturne atrakcije, koja briše konvencije i koja pomera granice između

umetnosti, s jedne, i popularne kulture, sa druge strane. Upotreba etno žanra u modi prerasta u trend koji se čak poredi sa avangardnim i postmodernističkim pristupom zato što crpi kreativnost, ali i masovnu privlačnost, tako što rehabilituje egzotične ruralne oblike odevanja. Neki teoretičari su mišljenja da je ovaj fenomen veoma značajan za razvoj multikulturalnog ambijenta globalnog društva u kome živimo. Fragmentovani etnoznanaci mogu da budu prisvojeni, istorizovani i pročitani na mnogo različitih načina.

Savremeni urbani čovek uživa slobodu koja mu dozvoljava da svoje kulturne identitete reprogramira i prevodi u diskontinuiranoj intertekstualnoj temporalnosti kulturnih razlika. Ali projekat individualizacije modnih parametara pretpostavlja da su kulture međusobno, na neki način, izolovane i zatvorene za spoljašnje uticaje. U stvarnosti je, međutim, sasvim suprotno. Kulture utiču jedne na druge u toj meri da se ne može na smislen način govoriti o tome gde se jedna završava a druga počinje, uverava nas Kimlika (Kymlicka). Ne postoje takve stvari kao što su čiste etno-kulture, već samo bezbrojni kulturni fragmenti koji potiču iz bezbrojnih kulturnih izvora, smatra ovaj autor. Valdron (Waldrón) prihvata da smislenost konačnih opcija zavisi od činjenice da one moraju nositi čitljiva kulturna značenja. Ali on odbacuje pretpostavku da opcije koje su dostupne pojedincu moraju proisticati iz neke zasebne kulture. Iz činjenice da svaka opcija mora imati kulturno značenje ne proizilazi to da mora postojati samo jedan okvir u kojem svaka dostupna opcija zadobija značenje. Smislene opcije mogu dolaziti do nas kao pojedinosti i fragmenti iz različitih kulturnih izvora, smatra većina teoretičara mode. Činjenica da ljudi imaju potrebu za artefaktima ne ukazuje na to da oni žele bogate i osigurane kulturne strukture. Ona ukazuje na važnost pristupa različitim pričama i ulogama; ali ona ne upućuje na „značaj onoga što se zove pripadništvo jednoj kulturi,” kaže još Valdron.

Kimlika pak ukazuje da ukoliko želimo da povećamo skup smislenih opcija koje su dostupne ljudima, bilo bi bolje da napustimo ideju zasebnih kultura i umesto nje promovišemo stanovište po kojem može biti reči o melanžu kulturnih značenja koja potiču iz različitih izvora. Taj Kimlikin stav je od ključnog značaja za ovo kratko istraživanje. Naime sve opcije su dohvatljive samo ukoliko postanu deo vokabulara široko shvaćenog društvenog života, i ukoliko nađu ukotvljenje u postojećim kulturnim praksama odevanja.

Teza koju ovde zagovaramo obojena je potpunom relativnošću i bazično proizilazi iz koncepta individualizacije mode. Naime umetničku modnu scenu izgrađivali su pojedinci, individualisti, čije su poetike nosile različita obeležja razvijana nezavisno od

kategorije nacionalnih pripadnosti, ali u skladu sa savremenim društvenim teorijama. Moderna i postmoderna gledišta i u segmentima mode otvaraju niz novih tema. Politička događanja pomogla su da se čak i etno teme i strukture nacionalnih kostima potpuno univerzalizuju i da istok postane inspiracija kreatorima sa zapada. I obrnuti tokovi inspiracija, sa istoka ka zapadu, neograničeno se šire u najnovijim modnim praksama.

Demokratsku ekspanzivnu tendenciju u prostoru mode, svojstvenu pojmu umrežene moći, treba razlikovati od čisto ekspanzionističkih i imperijalističkih tokova. Novi oblik kreativnosti u modnim praksama ne vezuje se ni za vreme ni za mesto, ali ima snažnu humanizujuću moć.

„Diskurs popularne kulture i istorije sačinjen je od niza citatnosti; medijski popularne i visoke kulture i stvarnosti,” kaže Daković. I Saidovo razmatranje Orijenta ukazuje na neke osnovne potencijale koje teorijska istraživanja mode mogu da iskoriste da bi pojasnila svoje hibridne postupke. To su sistemi vizije i naracije. Ono što je izgledalo stabilno, a Orijent je sinonim za stabilnost, nepromenljivu večnost, u modi je postalo nestabilno. Naracija o modi i multikulturalizmu, ukratko, uvodi u jedinstvenu mrežu vizije i naracije, razna suprotna gledišta i perspektive; ona narušava mirnoću apolonijskih fikcija.

LITERATURA:

Daković N., *Balkan kao filmski žanr*, FDU, Beograd 2008.

Baba H., *Smeštanje kulture*, Beogradski krug, Beograd 2004.

Kimlika V., *Multikulturalizam, multikulturalno građanstvo*, Jesenski i Turk, Zagreb 2004.

Negri A. i Hart M., *Imperij*, Multimedijalni institut, Zagreb 2003.

Bartlet Đ., *Moda - Povijest, sociologija i teorija mode*, Školska knjiga, Zagreb 2002.

Said E., *Orijentalizam*, Biblioteka 20. vek, Beograd 2000.

